

11 Ιουλίου, 1995

[ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

WILLIAM SCHWARTZ ΥΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΩΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΗ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ALICE IVY DURDEY,

Αιτητής,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΔΩΝ,

Καθ' ου η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 662/94)

Ερμηνεία — Μόνιμη κατοικία — Νομικό πλαίσιο, ιστορική αναδρομή
και ερμηνεία — Κατοικία για σκοπούς φορολογίας κληρονομίας —
Περιστάσεις στην κριθείσα περίπτωση — Κατοικία καταγωγής σε
αντιδιαστολή προς κατοικία επιλογής.

5

Φορολογία — Φορολογία των Κληρονομιών — Το απαραίτητο στοι-
χείο της μόνιμης κατοικίας του αποβιώσαντος στην Κύπρο —
Αμφισβήτηση της ύπαρξής του στην κριθείσα περίπτωση — Από-
φαση του Διευθυντή κρίθηκε λογικώς εφικτή.

10

Ο αιτητής αμφισβήτησε με την προσφυγή την φορολογία που
επιβλήθηκε στην κληρονομία εκ διαθήκης της οποίας ήταν εκτελε-
στής κυρίως υποστηρίζοντας το αφορολόγητο της κληρονομίας λό-
γω της μη μόνιμης διαμονής της διαθέτου στην Κύπρο. Η διαθέτης
ήταν αγγλίδα διαμένουσα στην Κύπρο από το 1978 έως το 1991
(έτος του θανάτου της).

15

Το Ανώτατο Δικαστήριο, απορρίπτοντας την προσφυγή, απο-
φάσισε ότι:

20

1. Η έννοια της μόνιμης κατοικίας έχει σημασία στο φορολογικό
δίκαιο όπως και σε πολλούς άλλους κλάδους του δικαίου. Σύμ-
φωνα με το Άρθρο 4 του περί Φορολογίας Κληρονομιών Νόμου
(Ν.67/62) επιβάλλεται και καταβάλλεται φόρος κληρονομίας

- "επί της αξίας της περιουσίας" του προσώπου που απέθανε. Η λέξη "περιουσία" έχει την έννοια που της έχει αποδώσει το Άρθρο 2, όπως έχει διαμορφωθεί μετά την τροποποίησή του από το Άρθρο 2 (α) του Ν. 3/76. 5
- Η κατοικία είναι έννοια νομική. Ο περί Διαθηκών και Διαδοχής Νόμος, Κεφ. 195, διακρίνει μεταξύ κατοικίας καταγωγής (domicile of origin) και κατοικίας επιλογής (domicile of choice): Άρθρο 6 του Νόμου. 10
- Κατοικία καταγωγής αποκτά κάθε πρόσωπο με τη γέννησή του. Και είναι εκείνη το πατέρα του: Άρθρο 7 του Κεφ. 195. Είναι όμως δυνατή η εγκατάλειψη της αρχικής κατοικίας και η απόκτηση νέας εφόσον το επιλέξει ελεύθερα ο ενδιαφερόμενος. Τον τρόπο κτήσης αυτού του είδους κατοικίας (επιλογής) καθορίζει το Άρθρο 9. 15
- Η κτήση κατοικίας επιλογής προϋποθέτει δύο χωριστά στοιχεία. Το ένα είναι υλικής μορφής. Χρειάζεται, απαραίτητα, εγκατάσταση σε ένα τόπο, που δεν είναι φαινομενική αλλά πραγματική. Και το άλλο είναι η πρόθεση του propositus να κάμει τον τόπο που ελεύθερα επέλεξε μόνιμή του κατοικία ή κατοικία για απεριόριστο χρονικό διάστημα. 20
2. Ο δικηγόρος του αιτητή επικέντρωσε τις προσπάθειές του στο στοιχείο της πρόθεσης. Εξέτασε κριτικά τα γεγονότα, στα οποία βασίστηκε η απόφαση του Διευθυντή, για να εισηγηθεί από τη μια ότι δεν θεμελιώνουν το συμπέρασμά του και από άλλη ότι η έρευνα ήταν ελλιπής. 25
- Τίποτε το απτό δεν υπάρχει, τουλάχιστον δεν παρουσιάστηκε, ότι η εκλιπούσα προσδοκούσε να επιστρέψει στην Αγγλία. Η διάρκεια της κατοίκησης ήταν οπωσδήποτε μεγάλη. Παρόλο που αφ' εαυτής δεν έχει ιδιαίτερη σημασία είναι, εντούτοις, μαρτυρία περί animus manendi: Dicey & Morris, σελ. 127. Το ότι ζούσε στην Κύπρο κατόπιν άδειας παραμονής και εργασίας δεν αποκλείει την κτήση κατοικίας επιλογής. Η παρουσία της ήταν γνωστή στις κυπριακές αρχές και είχε την έγκρισή τους. 30 35
- Η διατήρηση της βρετανικής ιθαγένειας και η κατοχή βρετανικού διαβατηρίου δεν είναι παράγοντες που εμποδίζουν την κτήση νέας κατοικίας στην κατάλληλη περίπτωση εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις οι οποίες αναφέρθηκαν. Με την πολιτογράφηση δεν αποκτάται, κατ' ανάγκην, domicile of choice, ενώ αντίθετα είναι δυνατή η κτήση τέτοιας κατοικίας σε μία χώρα χωρίς πολιτογράφηση. 40

5 Στην παρούσα περίπτωση υπάρχει μακρότατη διαμονή (13 χρό-
 νια), που σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, χρωματίζουν το
 χαρακτήρα της κατοίκησης της κας Durdey σαν άξονα των βιο-
 10 τικών της σχέσεων, προσδίδοντάς της το στίγμα της μονιμότη-
 τας. Μεταξύ των παραγόντων αυτών είναι η προχωρημένη ηλι-
 κία, η εργασία της σαν προϊστάμενης νοσοκόμας, απασχόληση
 που φαίνεται ότι αγαπούσε και θεωρούσε προσφορά, στην
 οποία δεν υπήρχαν ή δεν διαφάνηκε να υπήρχαν χρονικά όρια.
 Η σύνταξη της διαθήκης της στην Κύπρο από κύπριο δικηγόρο,
 15 επίσης η πρόνοια σε αυτήν να πληρωθούν τα έξοδα της κηδείας
 της από τα χρήματα που είχε στην Κύπρο, αποτελεί σαφή από-
 δεξη πως ήθελε να ταφεί στον τόπο αυτό.

3. Το Δικαστήριο προβαίνει σε αξιολόγηση στοιχείων. Αυτό ήταν
 15 το έργο της διοίκησης. Αναφέρεται απλώς σε μερικά από τα πιο
 σημαντικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή του και έλαβε υπόψη ο
 Διευθυντής, τα οποία στο σύνολό τους, μπορούσαν να δημιουρ-
 γήσουν την πεποίθηση και να ικανοποιήσουν τη συνείδησή του
 20 ότι η αποβιώσασα είχε τη μόνιμη κατοικία της στην Κύπρο. Με
 την έννοια αυτή η απόφαση του Εφόρου ήταν λογικά δυνατή.
 Αυτό ισχύει και σε περίπτωση ακόμη που η δήλωση του εκτελε-
 στή της διαθήκης για τη μόνιμη κατοικία παραγνωρίζεται ολό-
 25 τελα ως γενομένη υπό το πνεύμα που αναφέρει ο ίδιος στις
 ενόρκους δηλώσεις του.

Ο αιτητής προσβάλλει και την επιβολή τόκου προς 6% από
 15/6/92. Τόκος με το παραπάνω επιτόκιο επί του οφειλόμενου
 φόρου κληρονομιάς είναι πληρωτέος σύμφωνα με τις διατάξεις
 του Άρθρου 44 του Νόμου.

30

Η προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

35 *Ramsay v. Liverpool Royal Infirmary and Others [1930] A.C. 588,*

Moorhouse v. Lord [1863] 10 H.L. Cas. 272,

In the Estate of Fuld decd. (No. 3) [1968] P. 675,

40

Winans v. Attorney General [1904] A.C. 287, H.L.,

Douglas v. Douglas [1871] L.R. 12 Eq. 617,

Puttick v. Attorney-General [1980] Fam. 1,

Solomon v. Solomon [1912] 29 W.N. (N.S.W.) 68,

Brunel v. Brunel [1871] L.R. 12 Eq. 29,

5

Wahl v. Attorney General [1932] 147 L.T. 382 (H.L.).

Προσφυγή.

10

Προσφυγή εναντίον του επιβληθέντος φόρου κληρονομίας ανερχομένου στο ποσό των £6.590 πάνω στην περιουσία της αποθανούσας στην Κύπρο, Αγγλίδας Alice Ivy Durdey.

Αγ. Ξενοφώντος, για τον Αιτητή.

15

Στ. Ιωσήφ, Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τον Καθ' ου η αίτηση.

Cur. adv. vult.

20

ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ.: Η βρετανίδα Alice Ivy Durdey πέθανε στη Λευκωσία στις 15/6/91 σε ηλικία 76 χρονών. Εργάστηκε τα τελευταία 13 χρόνια της ζωής της σαν προϊστάμενη νοσοκόμα στο ίδρυμα καρκινοπαθών "Αροδαφνούσα" στη Λευκωσία, όπου και έμενε σε διαμέρισμα που ενοικίαζε. Ο αιτητής είναι εκτελεστής της διαθήκης της. Η διαθήκη συντάχθηκε 3 μήνες περίπου πριν από το θάνατό της. Ο Διευθυντής Εσωτερικών Προσόδων (εφεξής ο Διευθυντής) εκτίμησε σε Λ.Κ.£40.301 την καθαρή αξία της περιουσίας που άφησε, βασιζόμενος σε προγενέστερη επίσημη δήλωση περιουσίας, που του υπέβαλε ο αιτητής υπό την παραπάνω ιδιότητά του. Ο πληρωτέος φόρος κληρονομίας, που επέβαλε ο Διευθυντής σύμφωνα με τους ισχύοντες φορολογικούς συντελεστές, ανέρχεται σε ΛΚ£6.590.

25

30

Ο αιτητής απέστειλε στο Διευθυντή ειδοποίηση ένστασης, όπως είχε δικαίωμα από το άρθρ. 37 του περί Φορολογίας των Κληρονομιών Νόμου (Ν. 67/62) (όπως τροποποιήθηκε). Ο λόγος που πρόβαλε είναι ότι η κα Durdey δεν είχε τη μόνιμη κατοικία της (domicile) στην Κύπρο αλλά στην Αγγλία, που ήταν ο τόπος καταγωγής της. Κατά συνέπεια οι καταθέσεις της σε λογαριασμό σε Τράπεζα της Αγγλίας, ανερχόμενες σε ΛΑ£50.000, δεν υπόκεινται σε φορολογία.

35

40

Θα μπορούσε, παρεμπιπτόντως, να λεχθεί ότι η έννοια της μόνιμης κατοικίας έχει σημασία στο φορολογικό δίκαιο όπως

και σε πολλούς άλλους κλάδους του δικαίου. Σύμφωνα με το άρθρ. 4 του νόμου επιβάλλεται και καταβάλλεται φόρος κληρονομίας "επί της αξίας της περιουσίας" του προσώπου που απέθανε. Η λέξη "περιουσία" έχει την έννοια που της έχει αποδώσει το άρθρ. 2, όπως έχει διαμορφωθεί μετά την τροποποίηση του από το άρθρ. 2(α) του Ν. 3/76.

""Περιουσία" σημαίνει

(α) εις την περίπτωση αποθανόντος προσώπου, όπερ κατά τον χρόνον του θανάτου αυτού είχε την μόνιμον κατοικίαν του (domicile) εν τη Δημοκρατία πάσαν περιουσίαν είτε τελούσαν εν καταπιστεύματι (settled) είτε μη (not settled), περιερχομένην επί τω θανάτω του εις άλλους ....."

Ό,τι ακολούθησε μπορεί να καταγραφεί με συντομία. Ο Διευθυντής ζήτησε από τον αιτητή να υποβάλει αντίγραφο των εγγράφων διαχείρισης και της φορολογίας που επιβλήθηκε στη Βρετανία. Ο δικηγόρος του απάντησε γραπτώς πως δεν έγινε διαχείριση εκεί ούτε φόρος καταλογίστηκε. Στη συνέχεια ο Διευθυντής κάλεσε τον αιτητή να τεκμηριώσει την ένστασή του με οποιαδήποτε στοιχεία είχε στη διάθεσή του και επίσης να του αποστείλει το διαβατήριο της κας Durdey.

Η απάντηση δόθηκε, πάλιν μέσω του δικηγόρου του αιτητή, με επιστολή του ημερ. 1/6/94. Για το διαβατήριο ελέχθη ότι επιστράφηκε από τον αιτητή στις αγγλικές αρχές. Αναφορικά με το άλλο θέμα ο κ. Ξενοφώντος παρέπεμψε κυρίως στη μαρτυρία με ένορκη δήλωση ημερ. 19/3/93, που κατέθεσε ο αιτητής στην προηγουμένη προσφυγή του με αρ. 352/92. Αντιλαμβάνομαι πως η προσφυγή εκείνη, που είχε το ίδιο αντικείμενο, απορρίφθηκε ως πρόωρη. Η δήλωση βρίσκεται στο διοικητικό φάκελο. Ο αιτητής όμως προέβη σε νέα ένορκη δήλωση, περίπου ταυτόσημη, στην παρούσα διαδικασία, ύστερα από άδεια του δικαστηρίου. Επιτράπηκε επίσης στο λειτουργό του Τμήματος, που χειρίστηκε την υπόθεση, να απαντήσει με την ίδια μέθοδο.

Στις 14/6/94, μαζί με την ειδοποίηση τροποποιημένης φορολογίας (για ΑΚ£6.590), ο Διευθυντής έστειλε επιστολή στον αιτητή στην οποία παραθέτει τα στοιχεία που τον οδήγησαν στο εύρημά του ότι η αποβιώσασα είχε τη μόνιμη κατοικία της (υπό την έννοια της αρχής του domicile) κατά το χρόνο του θανάτου της στην Κύπρο.

Ευκολύνει η παράθεση του ουσιαστικού μέρους της επιστολής, που περιέχει τα γεγονότα, τα οποία αποτέλεσαν το υπόβαθρο του συμπεράσματος του Διευθυντή:

1. Η αποθανούσα ήταν μόνιμος κάτοικος στην Κύπρο από το 1978 μέχρι την ημέρα του θανάτου της και κατοικούσε στην οδό 28ης Οκτωβρίου αρ. 23, Alpha Court, Διαμ. 53, Λευκωσία. 5
2. Εργαζόταν σαν προϊσταμένη νοσοκόμος στο Ίδρυμα Αρροδαφνούσα από το 1978 μέχρι το θάνατο της. 10
3. Απέθανε και τάφηκε στην Κύπρο.
4. Είχε Κυπριακή ταυτότητα με αριθμό 428505 και φορολογικό φάκελο φόρου εισοδήματος στη Λευκωσία και φορολογείτο κανονικά όπως όλοι οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας. 15
5. Η αποθανούσα ήταν ηλικίας 76 ετών. Παρά το προχωρημένο της ηλικίας της εξακολουθούσε να κατοικιά και να εργάζεται στην Κύπρο μέχρι το θάνατό της. 20
6. Η αποθανούσα άφησε διαθήκη την οποία έκανε στην Κύπρο (Λευκωσία) και στην οποία κληροδοτεί όλα τα χρήματά της που είχε εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου σε δύο ιδρύματα στην Κύπρο. Επίσης στα ίδια ιδρύματα κληροδοτεί και τον οικιακό εξοπλισμό και τα έπιπλα της. 25
7. Όπως αποδεικνύεται από τα γεγονότα, πρόθεση της αποθανούσας ήταν να ζήσει στην Κύπρο. Γι' αυτό κατοίκησε στην Κύπρο από το 1978 και εργαζόταν στην Κύπρο μέχρι την ημέρα του θανάτου της." 30

Η κατοικία είναι έννοια νομική. Ο περί Διαθηκών και Διαδοχής Νόμος, Κεφ. 195, διακρίνει μεταξύ κατοικίας καταγωγής (domicile of origin) και κατοικίας επιλογής (domicile of choice): 35
 άρθρ. 6 του νόμου. Η κατοικία είχε επικρατήσει, μέχρι τον 19ο αιώνα, ως το συνδετικό στοιχείο με βάση το οποίο προσδιορίζεται το εφαρμοστέο δίκαιο σε συγκεκριμένη περίπτωση. Η ιθαγένεια ήταν ο άλλος σύνδεσμος, που βασικά υιοθετήθηκε και καθιερώθηκε από το ηπειρωτικό δίκαιο. Η Αγγλία και οι χώρες που επηρεάζονται από το σύστημα του αγγλοσαξωνικού δικαίου διατήρησαν την κατοικία σαν καθοριστικό στοιχείο, παρόλο που ασκήθηκε κριτική για ακαταλληλότητα του θεσμού να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες ανάγκες: βλέπε λ.χ. το έγγραφο που δη-

μοσιεύει ο Easson: "Cases and Materials on Revenue Law", 2η έκδοση, σελ. 473. Βλέπε επίσης Dicey & Morris "The Conflict of Laws", 12η έκδοση, (1993), Τόμος I, σελ. 116 και 117 την επικεφαλίδα "Reform of the law of domicile". Ο κυπριακός νόμος ενσωματώνει τους ίδιους κανόνες. Εφαρμόζεται το δίκαιο της κατοικίας το οποίο είναι γνωστό με το ιδιαίτερο λεξιλόγιο του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου ως *lex domicili*.

Κατοικία καταγωγής αποκτά κάθε πρόσωπο με τη γέννησή του. Και είναι εκείνη του πατέρα του: άρθρ. 7 του Κεφ. 195. Είναι όμως δυνατή η εγκατάλειψη της αρχικής κατοικίας και η απόκτηση νέας εφόσον το επιλέξει ελεύθερα ο ενδιαφερόμενος. Τον τρόπο κτήσης αυτού του είδους κατοικίας (επιλογής) καθορίζει το άρθρ. 9:

"Δι' εγκαταστάσεως της οικίας του εν οιοδήποτε τόπω εν τη Δημοκρατίας επί προθέσει μονίμου ή επ' αορίστου αυτόθι διαμονής του"

Και για να συμπληρωθεί η σύντομη αυτή επισκόπηση του νομοθετικού πλαισίου της κατοικίας, που στοχεύει και στη σωστή αντίληψη των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν, χρειάζεται η αναφορά στα άρθρα 10 και 11 του Κεφ. 195. Το προηγούμενο προβλέπει ότι η κατοικία της καταγωγής διατηρείται μέχρι να αποκτηθεί νέα. Και το 11 ότι η κατοικία επιλογής υφίσταται μέχρι να εγκαταλειφθεί. Στην τελευταία αυτή περίπτωση προβλέπεται ουσιαστικά ότι μπορεί να συμβεί ένα από δύο πράγματα: είτε να αποκτηθεί νέα κατοικία επιλογής είτε να αναβιώσει η κατοικία της καταγωγής.

Η κτήση κατοικίας επιλογής προϋποθέσει δύο χωριστά στοιχεία. Το ένα είναι υλικής μορφής. Χρειάζεται, απαραίτητα, εγκατάσταση σε ένα τόπο, που δεν είναι φαινομενική αλλά πραγματική. Και το άλλο είναι η πρόθεση του *propositus* να κάμει τον τόπο που ελεύθερα επέλεξε μόνιμή του κατοικία ή κατοικία για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Τα συστατικά του *domicile* περιγράφει ο Viscount Dunedin στη *Ramsay v. Liverpool Royal Infirmary & Others* [1930] A.C. 588, 594:

"... It has again and again been laid down that a change of domicil from the domicil of origin must be made *animo et facto*. The factum is the bare fact of residence within the new domicil. No amount of assertion of change will be effectual if unaccompanied by actual residence. How then is the animus to be proved? It may be proved by assertion of one sort or another. It may also be inferred from the factum of residence.

But in order to be so inferred the colour and characteristics of the residence as deduced from the whole story of what has happened must be taken into account."

Ο Lord Chelmsford στη *Moorhouse v. Lord* [1863] 10 H.L.Cas. 272, 285, δίνει παραστατικά το νόημα του πνευματικού στοιχείου: 5

"The present intention of making a place a person's permanent home can exist only where he has no other idea than to continue there, without looking forward to any event, certain or uncertain, which might induce him to change his residence." 10

Την παραπάνω περικλοπή, για σκοπούς προσδιορισμού της απαραίτητης πρόθεσης, αναφέρει επιδοκιμαστικά ο δικαστής Scarman στη μεταγενέστερη υπόθεση *In the Estate of Fuld decd. (No. 3)* [1968] P. 675. Είναι σημαντικό αυτό που ο ίδιος μετά προσθέτει για την κατοικία επιλογής στη σελ. 684: 15

"a domicile of choice is acquired only if it be affirmatively shown that the propositus is resident within a territory subject to a distinctive legal system with the intention, formed independently of external pressures, of residing there indefinitely. If a man intends to return to the land of his birth upon a clearly foreseen and reasonably anticipated contingency, e.g., the end of his job, the intention required by law is lacking; but, if he has in mind only a vague possibility, ... 20

or some sentiment about dying in the land of his fathers, such a state of mind is consistent with the intention required by law. But no clear line can be drawn: the ultimate decision in each case is one of fact - of the weight to be attached to the various factors and future contingencies in the contemplation of the propositus, their importance to him, and the probability, in his assessment, of the contingencies he has in contemplation being transformed into actualities." 25 30 35

Ο ίδιος δικαστής ασχολείται και με το βάρος απόδειξης. Η κατάληξή του, μετά από ανασκόπηση της νομολογίας στην οποία περιέλαβε και τις υποθέσεις *Winans v. Attorney-General* [1904] A.C. 287, H.L. και *Ramsay*, ανωτέρω, αναφέρεται στη σύνοψη στη σελ. 676: 40

"that to establish the abandonment of a domicile of origin and the

acquisition of a a domicile of choice, the standard of proof required was such as would satisfy the conscience of the court; that the acquisition of a domicile of choice was a serious matter not to be lightly inferred from slight indications or casual words;"

5

Τέλος, η υπόθεση *Douglas v. Douglas* [1871] L.R. 12 Eq. 617, 644 et seq., που αξιολογείται στην απόφαση, απαντά πλήρως το επιχείρημα του αιτητή πως η αποβιώσασα δεν ανέφερε ποτέ ότι επιθυμούσε να εγκαταλείψει το βρετανικό της domicile of origin για χάρη του κυπριακού domicile of choice. Ιδού το σχόλιο:

10

"In *Douglas v. Douglas*, Sir John Wickens V.C. effectively annihilated the vew that a man must intend to abandon one civil status and to acquire another before he can be said to acquire a domicile of choice. Thus the intention with which the law is concerned is an intention as to residence, and nothing else."

15

Ο δικηγόρος του αιτητή επικέντρωσε τις προσπάθειές του στο στοιχείο της πρόθεσης. Εξέτασε κριτικά τα παραπάνω γεγονότα, στα οποία βασίστηκε η απόφαση του Διευθυντή, για να εισηγηθεί από τη μια ότι δε θεμελιώνουν το συμπέρασμά του και από την άλλη ότι η έρευνα ήταν ελλιπής. Με αποτέλεσμα η ληφθείσα απόφαση να πάσχει από πλάνη περί τα πράγματα εφόσον δεν ήλθαν στην επιφάνεια όλα τα ουσιώδη γεγονότα, ενώ παραγνωρίστηκαν άλλα ή τους δόθηκε υπέρμετρη σημασία.

20

25

Επισημάνθηκε ότι η ύπαρξη φορολογικού φακέλου στην Κύπρο ήταν λογικό επακόλουθο του γεγονότος πως η αποβιώσασα είχε εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες εδώ. Περαιτέρω είχε από το νόμο υποχρέωση να αποταθεί και να πάρει ταυτότητα. Η παραμονή της ήταν προσωρινή δεδομένου ότι όλα αυτά τα χρόνια της χορηγήθηκε άδεια διαμονής και εργασίας, που οι κυπριακές αρχές ανανέωναν. Ήταν μάλιστα εφοδιασμένη με alien registration certificate, αντίγραφο του οποίου προσκομίστηκε. Σχολιάζοντας η κα Ιωσήφ ανέφερε πως το έγγραφο αυτό δεν ήταν ενώπιον του Εφόρου κατά τον κρίσιμο χρόνο. Αντιπαρατηρήθηκε ότι ο Διευθυντής είχε υποχρέωση να ερευνήσει για να το εντοπίσει. Η δήλωση του διαχειριστή για μόνιμη κατοικία της κας Durdey στην Κύπρο έγινε για τους σκοπούς της διαχείρισης. Και αποτελεί τη μετάφραση της φράσης fixed place of abode που απαντάται στα έντυπα που κατατίθενται σύμφωνα με τους περί Διαχείρισης Περιουσιών Κανονισμούς του 1955. Σε ένορκη δήλωσή του τον Απρίλιο του 1992 ο αιτητής αναφέρει:

30

40

"Θα ήθελα να διευκρινίσω ότι αυτό που εννοώ με την πιο πάνω φράση "μόνιμη διαμονή" είναι το αντίστοιχο του αγγλικού όρου "fixed place of abode" και που βασίζεται στο γεγονός ότι η αιτήτρια κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής της διέμενε στη Λευκωσία σε διαμέρισμα το οποίο ενοικίαζε".

5

Άλλο στοιχείο που, κατά τον αιτητή, δείχνει ότι η παραμονή ήταν προσωρινής φύσεως είναι ότι η αποβιώσασα δεν έμενε σε ιδιόκτητο διαμέρισμα. Αντιπαρατέθηκε ότι ούτε στην Αγγλία είχε δικό της διαμέρισμα (βλέπε ένορκη δήλωση λειτουργού του Τμήματος) και, όπως ο ίδιος ο αιτητής ισχυρίζεται στην ένορκη δήλωσή του, όποτε ήταν στην Αγγλία έμενε σε συγγενείς ή φίλους. Η κα Durdey, πρόσθεσε ο αιτητής, δεν εξέφρασε επιθυμία να ταφεί στην Κύπρο. Απλώς έτυχε ο θάνατός της να συμβεί ενόσω κατοικούσε στην Κύπρο.

10

15

Μια άλλη γραμμή επιχειρηματολογίας αφορά ή έχει ως βάση τη διαθήκη και συγκεκριμένα τα διάφορα κληροδοτήματα. Το πλείστο μέρος της περιουσίας (τραπεζικές καταθέσεις) ήταν στην Αγγλία, όπου είχε και τρία περσικά χαλιά, τα οποία άφησε σε συγγενείς της εκεί (φαίνεται πως η ίδια δεν είχε δική της οικογένεια). Αναφέρεται επίσης η παρασημοφόρησή της (με τις αγγλικές διακρίσεις O.B.E. και M.B.E.) από τη βασίλισσα της Αγγλίας και η κληροδότηση των σχετικών μεταλλίων και επιστολών στα ανήψια της.

20

25

Δε λήφθηκε ακόμη υπόψη, πάντοτε κατά την εισήγηση, ότι η αποβιώσασα διατήρησε τη βρετανική υπηκοότητα και το διαβατήριο της χώρας της. Και ότι επισκεπτόταν συχνά την Αγγλία. Παρατηρώ ότι ουδέποτε προσκομίστηκε το διαβατήριο παρόλο που ο Διευθυντής το ζήτησε. Και δεν υπήρχε άλλη μαρτυρία που να υποστηρίζει τον ισχυρισμό περί συχνών επισκέψεων της κας Durdey στην Αγγλία.

30

Ο κ. Ξενοφώντος, αναφερόμενος σε υπηρεσιακό σημείωμα ημερ. 14/2/92 από τον υπάλληλο που χειριζόταν την υπόθεση, το οποίο βρίσκεται στο φάκελο, εισηγήθηκε πως η υπόθεση δεν αντιμετωπίστηκε με καλή πίστη από τη διοίκηση και είχε προαποφασισθεί ούτως ή άλλως η επιβολή φορολογίας. Το σχετικό απόσπασμα έχει ως εξής:

35

40

"Το θέμα που εγείρει ο διαχειριστής και υποστηρίζει στην επιστολή του είναι ότι το domicile της αποθανούσας δεν ήταν η Κύπρος αλλά η Αγγλία και ως εκ τούτου δεν υπόκειται σε

5 φόρο κληρονομίας επειδή πρέπει να εξαιρεθούν οι καταθέσεις στην Αγγλία, όπως υποστηρίζει. Αν εξαιρεθούν οι καταθέσεις στην Αγγλία, τότε η καθαρή αξία της περιουσίας από £40.301 θα μειωθεί σε τίποτε και το σύνολο ενεργητικού από £45.031 σε £4.994. Δηλαδή φόρος κληρονομίας τίποτε."

10 Τα παραπάνω θέματα είναι ο βασικός άξονας και των υπολοίπων που έθιξε ο κ. Ξενοφώντος, αλλά δε θα επεκταθώ. Θα πω απλώς πως έχω κατά νούν κάθε τι που έχει λεχθεί για να υποστηριχθεί η άποψη πως η επίδικη απόφαση δεν ήταν λογικά δυνατή.

15 Τίποτε το απτό δεν υπάρχει, τουλάχιστον δεν παρουσιάστηκε, ότι η κα Durdey προσδοκούσε να επιστρέψει στην Αγγλία. Η διάρκεια της κατοίκησης ήταν οπωσδήποτε μεγάλη. Παρόλο που αφ' εαυτής δεν έχει ιδιαίτερη σημασία είναι, εντούτοις, μαρτυρία περί animus manendi: Dicey & Morris, ανωτέρω, σελ. 127. Το ότι ζούσε στην Κύπρο κατόπιν άδειας παραμονής και εργασίας δεν αποκλείει την κτήση κατοικίας επιλογής. Η παρουσία της ήταν γνωστή στις κυπριακές αρχές και είχε την έγκρισή τους. Δεν έχουμε την περίπτωση παράνομης διαμονής, που πράγματι αποτελεί ανυπέρβλητο κώλυμα. *Puttick v. Attorney-General* (1980) Fam. 1, 19, *Solomon v. Solomon* [1912] 29 W.N. (N.S.W.) 68.

25 Η διατήρηση της βρετανικής ιθαγένειας και η κατοχή βρετανικού διαβατηρίου δεν είναι παράγοντες που εμποδίζουν την κτήση νέας κατοικίας στην κατάλληλη περίπτωση εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις στις οποίες αναφέρθηκα. Θα πρόσθετα ότι ακόμη με την πολιτογράφηση δεν αποκτάται, κατ' ανάγκην, domicile of choice, ενώ αντίθετα είναι δυνατή η κτήση τέτοιας κατοικίας σε μία χώρα χωρίς πολιτογράφηση: *Brunel v. Brunel* [1871] L.R. 12 Eq. 298, *Wahl v. Attorney-General* [1932] 147 L.T. 382 (H.L.) και *In the Estate of Fuld (No.3)*, ανωτέρω.

35 Στην παρούσα περίπτωση έχουμε μακρότατη διαμονή (13 χρόνια), που σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, χρωματίζουν το χαρακτήρα της κατοίκησης της κας Durdey σαν άξονα των βιοτικών της σχέσεων, προσδίδοντάς της το στίγμα της μονιμότητας. Μεταξύ των παραγόντων αυτών είναι η προχωρημένη ηλικία, η εργασία της σαν προϊστάμενης νοσοκόμας, απασχόλησης που φαίνεται ότι αγαπούσε και θεωρούσε προσφορά, 40 στην οποία δεν υπήρχαν ή δε διαφάνηκε να υπήρχαν χρονικά όρια. Η σύνταξη της διαθήκης της στην Κύπρο από κύπριο δικηγόρο, επίσης η πρόνοια σε αυτήν να πληρωθούν τα έξοδα της κηδείας της από τα χρήματα που είχε στην Κύπρο, αποτελεί σα-

φή απόδειξη πως ήθελε να ταφεί στον τόπο αυτό. Το απόσπασμα από το υπηρεσιακό σημείωμα που διάβασα προηγουμένως, δεν αποδίδει το νόημά του, που καταλαμβάνει 2 σελίδες και περιέχει το σκεπτικό της επίδικης απόφασης.

5

Τη στιγμή αυτή δεν προβαίνω σε αξιολόγηση στοιχείων. Αυτό ήταν έργο της διοίκησης. Αναφέρομαι απλώς σε μερικά από τα πιο σημαντικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή του και έλαβε υπόψη ο Διευθυντής, τα οποία στο σύνολό τους, μπορούσαν να δημιουργήσουν την πεποίθηση και να ικανοποιήσουν τη συνείδησή του ότι η αποβίωσασα είχε τη μόνιμη κατοικία της στην Κύπρο. Με την έννοια αυτή η απόφαση του Εφόρου ήταν λογικά δυνατή. Αυτό ισχύει και σε περίπτωση ακόμη που η δήλωση του εκτελεστή της διαθήκης για τη μόνιμη κατοικία παραγνωρίζεται ολότελα ως γενομένη υπό το πνεύμα που αναφέρει ο ίδιος στις ενόρκους δηλώσεις του.

10

15

Ο αιτητής προσβάλλει και την επιβολή τόκου προς 6% από 15/6/92. Τόκος με το παραπάνω επιτόκιο επί του οφειλόμενου φόρου κληρονομίας, όπως αποδέχεται και ο κ. Ξενοφάντος στην τελική του αγόρευση, είναι πληρωτέος σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ. 44 του νόμου.

20

Η προσφυγή απορρίπτεται. Χωρίς έξοδα.

Η προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.